

Võron kansa ja võron kieli

Sukukansojen ystävät ry
võron kielen viikon webinaari
12.11.2023

Karin Zeiger

Võron kielen viikko

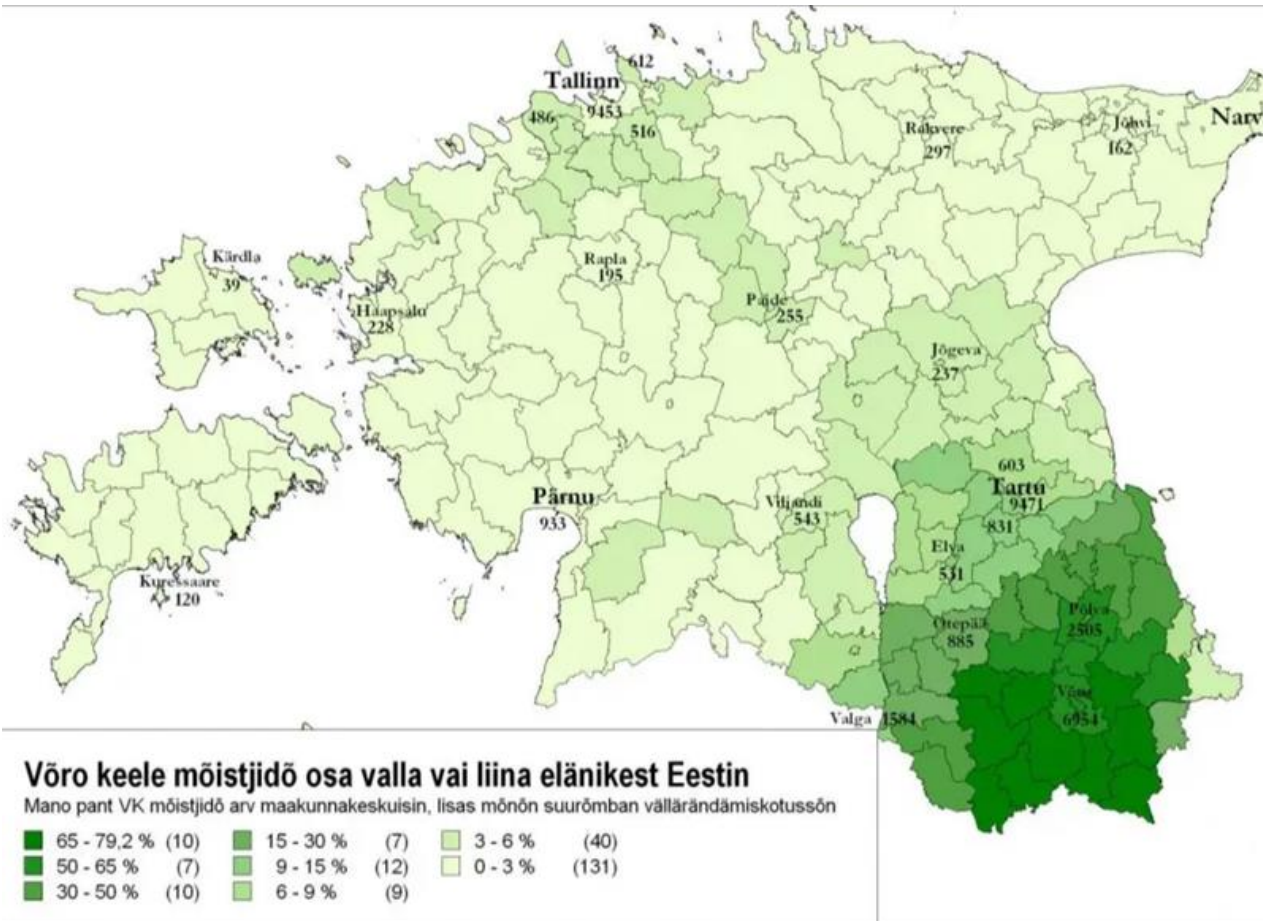
- **Pidetään marraskuun ensimmäisenä kokonaisena viikkona**
- **On pidetty vuodesta 2005, eli nyt on 18. kerta.**
- **Sillä viikolla pyritään puhumaan mahdollisimman paljon võroa ja järjestetään erilaisia tapahtumia, kts. <https://wi.ee/kava-2-2/>**
- **Ihmiset ketkä puhuu ja rakastaa võron kieltä, voivat ilmoittautua Võron kielen agenteiksi.**
Agentin kuuluu sillä viikolla puhua mahdollisimman paljon võron kieltä mahdollisimman eri asiayhteyksissä – kotona, naapureiden kanssa, koulussa, työpaikalla, kaupassa jnpp.
Ilmoittauduin tänä vuonna. Asun Suomessa enkä tunne täältä ketään ihmisiä joiden kanssa voisi puhua võron kieltä.
Otin sitten yhteyttä Sukukansojen ystävät ry järjestöön, kysyin että kiinnostaisiko mahdollisesti võron kieli kun võrolaiset ovat sukulaiskansa.
Alexi vastasi että kyllä kiinnostaisi ja järjesti tämän zoom kokouksen.
Kiitos Alexi.
- **Kiitokset võron kielen opettajalle Sulev Ivalle joka laatima on osio 4. sekä Võro Instituudin johtajalle Rainer Kuuballe, jolta on tiedot võron kielen opetuksesta sekä Võro kongressista.**

VÕROLAISET, JOTKA PUHUVAT VÕROA?

- **Võrolaiset**

- **N. 70000**
- **Historiallisesti luterilaisia**
- **Käytännössä kaikki puhuvat myös viroa**
- **Võron kielen taito ja käyttö vaihtelee**
- [Võro – Wikipedia](#)

MITÄ MUITA VANHOJA VÄHEMMISTÖJÄ ETELÄISESSÄ VIROSSA ELÄÄ?

- **Setokaiset**
- **Ortodokseja**
- **Puhuvat võron kielen setun murretta**
- **Puhujia n. 5000**
- **Mulgit**
- **Puhuvat mulgin murretta**
- **Puhujia n. 10000**

MITEN SANA VÕRO ÄÄNNETÄÄN?

- **Õ – äänne on suomalaiselle (ja monille muille kansoille) haastava**
- **Kõgõ kõvõmb – kaikkein kovin**
- **Mõtli mõni õdak Võhandu jõõn mõssu mõskõ –
ajattelin pestä joku ilta Võhandun joessa pyykkiä**
- **Võrolaiselle voi asiaan, kun asiaan, sanoa "õkva õigõ" – aivan oikein 😊**

VÕRON KIELESTÄ: MITEN VÕRON OIKEINKIRJOTUS EROAA SUOMEN JA VIRON OIKEINKIRJOITUKSESTA?

1. Suomessa on esimerkiksi äng-äänne sanoissa kenkä (yksi äng-äänne) ja kangas (kaksi äng-äännettä peräkkäin, mutta viron *king* ('kenkä') on ennemminkin "kink" kuin "king" ja *kangas* on ennemminkin "kankas" kuin "kangas".

Miten tämä on võrossa (esimerkiksi *käng* ja *kangas*)?

Võron *käng* ja *kangas* kuulostavat äng-äänteen kohdalta samoin, kuin viron *king* ja *kangas*.

VÕRON KIELESTÄ: MITEN VÕRON OIKEINKIRJOTUS EROAA SUOMEN JA VIRON OIKEINKIRJOITUKSESTA?

2. Virossa kirjaimilla P, T ja K merkitään puolipitkiä klusiileja, ja esimerkiksi paikannimi Otepää lausutaan melkein kuin "Otteppää". Onko näin myös võrossa?

- Joo, samoin võrossakin.
Mutta võrossa näitä puolipitkiä on sanoissa enemmän, esim:
- Viro (nom/gen/part): kodu - kodu – kodu
- Võro (nom/gen/part): kodo - kodo - koto

VÕRON KIELESTÄ: MITEN VÕRON OIKEINKIRJOTUS EROAA SUOMEN JA VIRON OIKEINKIRJOITUKSESTA?

3. Viron kielessä suomalaisia usein hämmentää aluksi se, että D:tä ei lausuta kuten suomessa. (Suomessakin se on itse asiassa vieras äänne, joka tuotiin kirjakieleen 1800-luvulla murre-erojen tasaamiseksi.) Esimerkiksi viron *saunad* lausutaan lähes kuten suomen *saunat*. Miten tämä on võrossa?

- Võron d on yhtä soinniton, kun viron d.
- Mutta *saunat* / *saunad* on võroksi *sannaq*
- Monikon tunnus on q – laryngaaliklusiiili

VÕRON KIELESTÄ: MITEN VÕRON OIKEINKIRJOTUS EROAA SUOMEN JA VIRON OIKEINKIRJOITUKSESTA?

4. Viron konsonanteista N, T, S ja L voivat liudentua eli palataalistua. Esimerkiksi *palk* ('palkki, pölkky, hirsi, tukki') ääntyy "paljk" mutta täysin samoin kirjoitettava *palk* ('palkka') ääntyy "palk". Suomen kirjakielessä liudentumista ei ole, joten sitä ei merkitäkään, mutta savolaismurteissa se on tunnettu. Esimerkiksi *vesi* ja *meni* lausutaan "vesj" ja "mänj". Miten tämä on võrossa?

Võroksi kaikki konsonantit liudentuvat (paitsi j ja q):
kaiḃ 'kaivoi', pand' 'pani', filosuuf' 'filosofi', laḡa 'laaja',
põha 'pohjoisen', pak' 'tarjosi', myös l', m', n', p', r', s', t', v'.

VÕRON KIELESTÄ: MITEN VÕRON OIKEINKIRJOTUS EROAA SUOMEN JA VIRON OIKEINKIRJOITUKSESTA?

5. Viron kestojärjestelmä on suomea monimutkaisempi ja hankala suomalaisen hahmottaa. Esimerkiksi suomen *metsä, metsää, metsään/metsähän* kirjoitetaan virossa *mets, metsa, metsa*, mutta lausutaan karkeasti ottaen "mets", "metsa", "me(e)tsa". Miten tämä on võrossa? Entä konsonanttien osalta? Esimerkiksi viron *hoki* ('jäähiekko') lausutaan "hokki".

Võron kesto- ja astevaihtelujärjestelmä on pääosin sama, kun virossa, mutta vieläkin monimutkaisempi. Joillakin sanoilla on neljä erilaista astetta:

n. g. p. il.

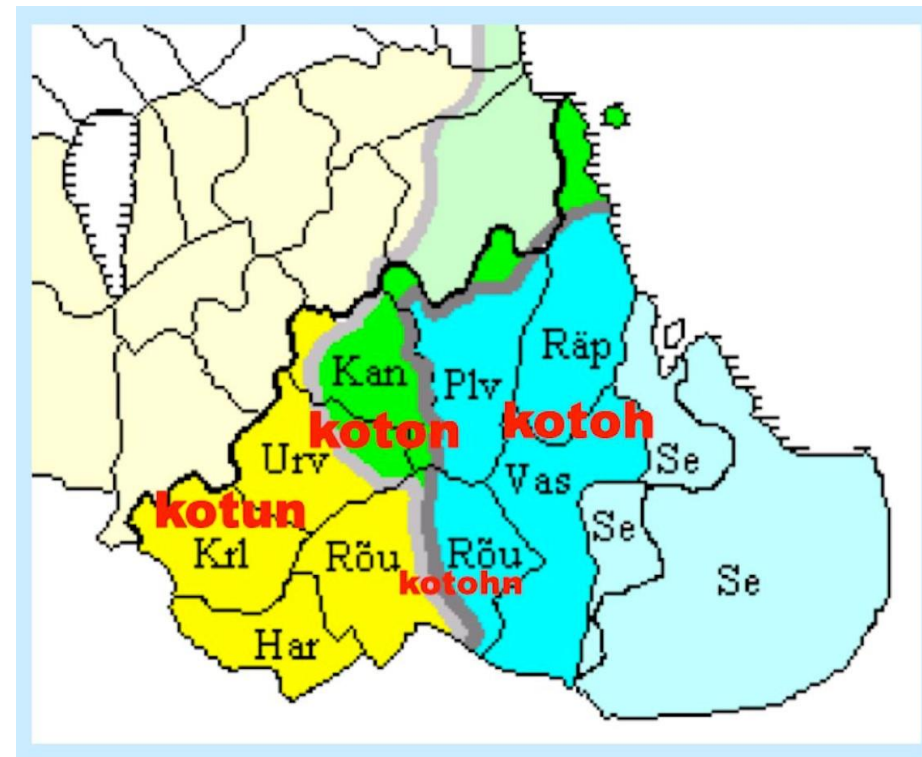
vro: häbü - häü - häpü - häppü 'häpeä'

est: häbi - häbi - häbi - häppi

VÕRON KIELEN ITÄ- JA LÄNSIMURRE

- Võron kielen kaksi päämurretta ovat itämurre (hummoguvõro) ja länsimurre (õdaguvõro)
- Esimerkkejä:
Itämurre kotoh, taloh, illos, liinah, koh jne,
(kotona, maatilalla, kaunis, kaupungissa, missä)
- Länsimurre kotun, talun, illus, liinan, kon jne.

VÖRON JA SUOMEN LÄHEISYYS

Kysymys suomen ja vöron kielen yhteyksistä. Minusta tuntuu että joiltain osin vöron kieli ja suomen kieli ovat samankaltaisemmat kuin suomen ja viron kirjakielet. Olen myös huomannut vöron kielessä sanoja jotka ovat olemassa vanhassa suomen kielessä ja vain vanhempi sukupolvi ymmärtää niitä. Mitä teidän opettajanne ajattelevat siitä ajatuksesta? Onko suomen ja vöron kielen välillä yhteyksiä?

Minulla ei ole asiasta tieteellistä tietoa, mutta

Henkilökohtainen kokemus että suomalainen puolisoni saa paremmin puhuttu vöronkielisen sukulaiseni kanssa, kun kumpikin puhuu omaa kieltä, kun vironkielisen ystäväni kanssa.

Huomannut myös että Suomessa työskentelevät vöronkieliset oppivat suomen helpommin kun vironkieliset.

VÖRON KIELEN OPETUS

Vuonna 1998, jolloin kielen opetus oli vasta alussa, jopa 85 prosenttia võrolaisista kannatti kielen opettamista koulussa. Vuonna 2007 julkaistun tutkimuksen mukaan 25 prosenttia võrolaisista kannatti kielen käyttöä kaikkien oppiaineiden opetuksessa. Samassa tutkimuksessa 10 prosenttia mulgeista katsoi, että mulgia pitäisi käyttää kouluopetuksessa ja 14 prosenttia saarenmaalaisista katsoi, että Saarenmaan murretta pitäisi käyttää Saarenmaan kouluissa opetuskielenä. Millainen tilanne on tänään: Käytetäänkö võroa kouluopetuksessa? Opetetaanko sitä vain äidinkielen tunneilla? Monessako koulussa kieltä opitaan tai sillä opetetaan?

LASTENTARHOISSA:

Vana Võromaan lastentarhoissa 1.01.2022-31.12.2022 opetettiin võroa yhteensä 16 lastentarharyhmässä joissa yhteensä 300 lasta, võron kieltä ja kulttuuri opettaa 50 opettajaa tai muuta työntekijää. Võroa opetetaan yksi kerta viikossa. Sen lisäksi opetetaan joissakin lastentarhoissa võron kielisiä lauluja, vaikka varsinaista võron kielen opetusta ei ole.

VÕRON KIELEN OPETUS

KOULUISSA

**Võron kielen ja kulttuurin opetus tapahtui 2022/23
10 koulussa, opetusryhmiä 30.**

**Pääasiassa opetettiin äidinkielen tunneilla mutta on kokeiltu myös
muiden aineiden opetusta võron kielellä.**

**Esimerkiksi yhdessä koulussa on opetettu võron kielellä poikien
käsitöitä. Käsitö on käsityö, siinä on pääroolissa tekeminen.
Kun opettajan ensimmäinen kieli on võro niin hän opettaa sen võron
kielellä. Samalla tarttuu myös võronkielinen terminologia, jos se on
võron ja viron kielellä erilainen.**

VÕRON KIELEN OPETUS

AIKUISILLE

On pidetty võron kielen alkeiskursseja Vastseliinan kansantalolla sekä Tallinnan kansalaisopistossa.

Jatkokursseja on pidetty Tallinnan Võro seurassa. Osallistujamäärästä ei tarkkaa tietoa, mutta mielenkiintoa on sekä muualta Võrumaalle muuttaneiden seassa että Tallinnassa asuvien ihmisten, joilla on võrulaiset sukujuuret, seassa.

Opetetaan sekä alkeis- että jatkokursseilla Tarton Yliopistossa,

[Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskus | Tartu Ülikool](#)

VÕROLAISET JULISTAUTUNEET ALKUPERÄISKANSAKSI

• Taustaa:

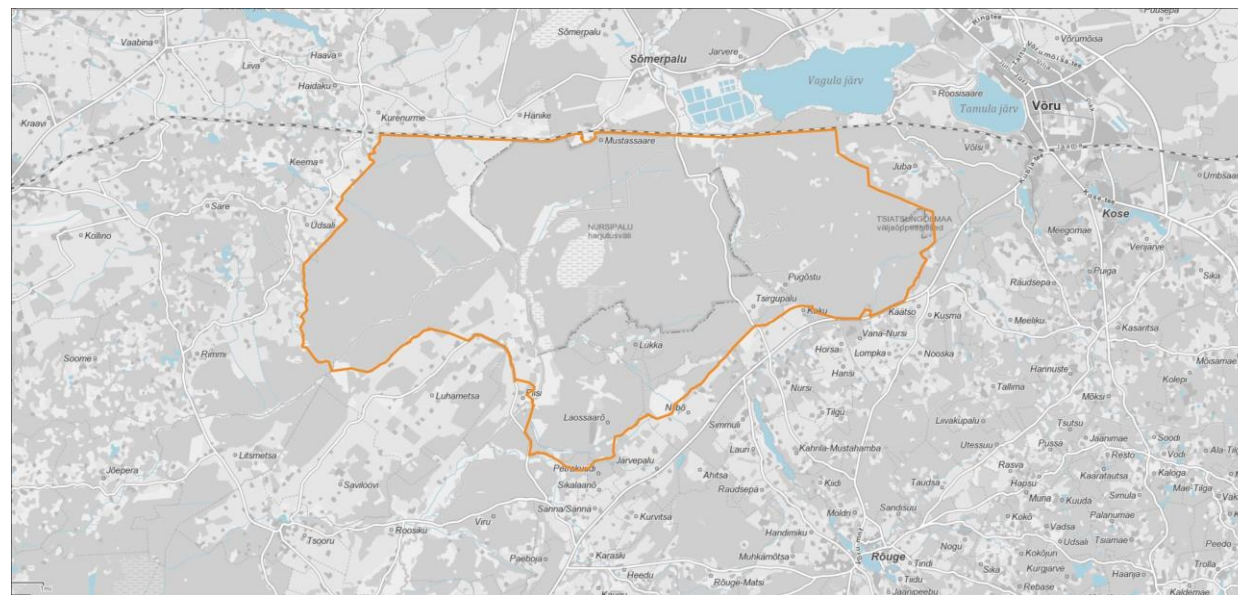
Võromaalla Nursipalussa oli neuvostomiehityksen alusta lähtien ollut armeijan rakettitukikohta, jonka toiminta jatkui Viron itsenäistyessä armeijan harjoitusalueena.

21.11.2022 julkaisi Viron puolustusministeriö suunnitelman harjoitusalueen laajentamista

- Ampumisharjoituksia 250 päivää vuodessa
- Harjoitusalueen pinta-ala kaksinkertaistuu, ihmiset joutuu muuttamaan pois
- Melusaaste
- Ilman ja pohjaveden saastuminen

Sitä vastaan nousi protestiliike

<https://www.nursipalu.org/>

VÕRO KONGRESS

Asia nosti myös võrolaisten yleisempää huolta ja tietoisuutta vaaroista omalle maalle ja tulevaisuudelle.

22.4.2023 pidettiin Võro kongress. Kongressilla julistettiin:

- **Viron tasavallan kansalaisina julistamme tällä julistuksella Võron kansan itsemääräämisoikeuden alkuperäiskansojen kansainvälisen oikeuden mukaisesti.**
- **Võron kansan kongressi julistaa, että võron kieli on alkuperäiskansa võrolaisten kieli, võrolaisten identiteetin tärkein perusta. Kongressi korostaa, että võron kieli on alueellinen alkuperäiskieli, jolla on võrolaisille tasavertainen merkitys viron kielen kanssa. Võron kieli ei ole murre tai alueellinen viron kielen muunnelma.**
- **Võrolaiset pitävät maataan jumalallisena osana luontoa, joka on vastaanotettu esivanhemmilta ja jalostettu työllä ja joka on siirrettävä seuraaville sukupolville puhtaana ja terveenä.**
- **[I Võrokõisi kongress](http://vorokongress.ee)
[\(vorokongress.ee\)](http://vorokongress.ee)**

KESKUSTELU VÖRON KONGRESSIN JÄLKEEN

- **Vörolaiset julistautuivat aikaisemmin tänä vuonna alkuperäiskansaksi. Tästä nousi Virossa keskustelu, jota ei valitettavasti juuri kuultu Suomessa. Millaista keskustelua käytiin?**

Jotkut syyttivät vörolaisia separatismista, jotkut jopa Kreml-mielisyydestä.

Vörolaiset ovat puolustaneet itseään että ovat patriootteja mutta haluavat vaalia omaa maata, kieltä, kulttuuria ja ympäristöä. Keskustelu on kesken, valtion virallista kannanottoa esim. vöron kielen suhteen ei ole vielä.

USKONTO

- **Vörolaiset eivät ole ortodokseja, mutta mihin Vöromaalla uskotaan?
Onko muinaisuskon piirteitä säilynyt kuten setoilla?**

Vörolaiset ovat pääosin luterilaisia, mutta suhtautuvat uskontoon melko laimeasti.

Itsenäisyyden aikana alkaen 90-luvulta on kirkossa käynti hieman lisääntynyt, mutta ehkä enemmän muodollisesti, että noudatetaan vanhoja perinteitä, kun varsinaista uskovaisuutta.

USKONTO

Muinaisuskon piirteitä:

- Kirkossa käytiin, neukkuaikana oli kirkossa käynti omien perinteiden säilyttämistä sekä sosiaalinen tapahtuma. Mutta kun oli vakava sairaus, perheongelmia tai epätietoisuus läheisen kohtalosta niin mentiin tietäjän luo.

- Suri (tietäjädynastia)

[Rahvaarstid - Surid - tüüpilised Lõuna-Eesti rahvaarstid \(folklore.ee\)](http://folklore.ee)

- Kaika Laine

[„Meetarbimise harjumus on kadumas.“ Kodumaine meeturg on tugevas kriisis ja hinnad all - Maaleht \(delfi.ee\)](http://delfi.ee)

- Kiittäminen

Kaikesta piti kiittää, esim. jos katkoo kukkia kimppuun tai perunasadosta. Miehet ottivat sian teurastuksen jälkeen viinaryypyn ja sanoivat "hää tsiakõnõ oll" diminutiivin loppua –"kõnõ" ei mies muuten koskaan siasta käyttänyt.

- vihreä polku hautajaisissa, haudan vuoraaminen kuusenoksilla

- Eläimiä piti kohdella hyvin.

- Yrteillä ja lääkekasveilla lääkitseminen

pakurikäöpää "kõokäsen" pidettiin melkein ihmeitä tekevänä.

LINKKEJÄ

- <https://www.delfi.ee/artikkel/120179420/video-kaja-kallas-vorokeste-soovist-mingit-separatismi-eraldi-ajada-on-natuke-kummaline>
- <https://arvamus.postimees.ee/7763619/erkki-koort-kui-seote-vorumaa-kremlimeelsete-eesmarkidega-tulen-unenagudesse-kummitama>
- <https://www.err.ee/1608986750/ettepanek-seto-ja-voro-keelt-voiks-saada-markida-registritesse-emakeelena>
- <https://lastekraan.err.ee/vorukeelsed-jarjejutud>
- <https://jupiter.err.ee/voro-keele-nadal>
- [About Us - Võru Instituut \(wi.ee\)](https://www.wi.ee/)
- <https://wi.ee/kava-2-2/>
- <https://umapuut.ee/toode/voro-seto-tahtraamat-2024/>
- https://wi.ee/wp-content/uploads/2023/04/VI2022_arvoanne_31.03.23_teadusnoukogu-kinnitatud.pdf
- <https://umapuut.ee/toode/voro-seto-tahtraamat-2024/>
- <https://umapuut.ee/toode/2024-kultuuririkkuse-seinakalender/>
- <https://umapuut.ee/toode/eesti-voro-sonaraamat/>
- <https://vorokongress.ee>
- <https://voroselts.ee/kaika-suvoulikuul/>

KIITOS JA TERVETULOJA VÕROMAALLE!